

NIEUWSBRIEF VAN DE VRIENDEN VAN DE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK

Ex officina

JAARGANG 14 / 2
SEPTEMBER 2001

Met dank aan de rector Enkele maanden geleden liep ik door de straten van Ukkel. De jaarlijkse rommelmarkt was net begonnen. Diehards weten dat haast alle interessante voorwerpen gedurende het eerste uur door brocanteurs, verzamelaars en andere prettig gestoorden genadeloos worden opgespoord en gevankelijk meegevoerd. Snel zijn als de bliksem is dus de boodschap. Zeker als je te maken hebt met particulieren die net kelders, zolders en bezemkasten hebben geruimd.

Een halfuurtje later en enkele tientallen meters rotzooi verder viel mijn oog op een mooi kistje in acajou. Het stond op een wit kampeertafeltje, tussen tupperwaredozen en wat oude tijdschriften. De voor- en bovenzijde waren afgesloten door een rolluikje. Eens geopend kwam een aantal schabjes te voorschijn, waarop ooit ingekomen en uitgaande post, kladversies van brieven en notities een plaats hadden gevonden. Onderaan was een rechthoekig koperen plaatje bevestigd, met een gegraveerde boodschap: 'Aan Monseigneur Vanwaeyenbergh (sic). Rector der K.U.L. Schrijnwerkers bedevaarders Rome 1950. Uit dank.' Het meubeltje kreeg plots een heel andere waarde.

Op weg naar huis probeerde ik de boodschap te ontcijferen. Het leek wel een telex uit een vorige eeuw, letterlijk en figuurlijk, want schrijnwerkers die op bedevaart gaan en dan een rector met een exquise meubeltje bedanken, dat kon ik niet onmiddellijk vatten.

1950 was een Heilig Jaar. In het Winkler Prins Boek van het Jaar 1951 lezen we onder het lemma *Heilig Jaar* of *Jubeljaar* dat paus Bonifacius VIII in 1300 dit gebruik heeft ingesteld, en dat paus Paulus II in 1470 heeft bepaald dat vanaf 1475 dit Jubeljaar elke 25 jaar zou gehouden worden. Het meest recente Heilig Jaar dateert uit 2000, zoals iedereen nog wel weet.

Dan begon de zoektocht naar de schrijnwerkers, zonder twijfel deze van de Alma Mater zelf. In het jaarboek van de universiteit 1950-51 was geen spoor van de reis van onze houten ambachtslui terug te vinden. De archieven van *Excelsior*, de *Vereniging van Bedienden en Werklieden der Universiteit*, hadden een oplossing kunnen bieden, maar die bevinden zich nog in privé-handen. Het Universiteitsarchief toonde de weg naar de waarheid: het archief van rector Van Waeyenbergh. In de inventaris ervan wordt verwezen naar map nr. 509, Personeel/ Excelsior, 1944-1953. Een vergeten wereld kwam plots weer tot leven.

Op 14 januari 1950 mocht het personeel van de universiteit officieel vernemen dat de academische overheid een bedevaart naar Rome organiseerde, dit ter gelegenheid van het Heilig Jaar. De kosten voor de 11-daagse reis per trein, in derde klasse, werden geraamd op 4.000 fr. per persoon, alles inbegrepen. De personeelsleden konden echter aanspraak maken op sterk gereduceerde tarieven, dit in functie van het aantal dienstjaren en/of het

aantal kinderen ten laste. Zo betaalde een werknemer met 20 jaren dienst, zonder kinderlast, evenveel als een werknemer met 10 jaren dienst en 5 kinderen ten laste: 1.500 fr. De duurste categorie bedroeg 3.000 fr. Deze genereuze aanbieding viel blijkbaar in erg vruchtbare aarde. Het personeel van de Universiteitsbibliotheek schreef reeds op 15 februari een ronkende dankbrief aan de rector: '...anzie ik het als een aangenaam te vervullen plicht in naam van het personeel van de Universiteitsbibliotheek aan haar geliefden Rector Magnificus met de verzekering van hare gevoelens van eerbied en gehechtheid hunne oprechte erkentelijkheid en welgemeenden dank te betuigen voor de zo gewaardeerde en aangename verrassing...'. Circa 180 personen schreven zich in, arbeiders zowel als bedienden, onder wie een 40-tal getrouwde koppels.

Op 6 juni, om 11.40 u. vertrok in Schaarbeek een trein met 173 Leuvense bedevaarders, gepakt en gezakt, en voorzien van een reisbrochure, die op de titelpagina vermeldde dat ze op bedevaart gingen 'in geest van vroomheid en kinderlijke liefde, om aan de doorluchtige Persoon van de Heilige Vader getuigenis af te leggen van de gevoelens, die de harten van de ware Katholieken vervullen'. Rector Van Waeyenbergh wenste zijn 'Goede Vrienden' in de inleiding een schitterende reis toe en eindigde met: 'Ik bid voor U allen en vraag een weesgegroetje te Rome.' Verder bevatte de brochure ook enkele standaardwoorden en uitdrukkingen in het Italiaans, zoals 'ho sete' (ik heb

dorst) en 'No viè qui un padre che parla Francese?' (Is hier niet een pater die Frans spreekt?). Voor de noodgevallen had men trouwens Belga-sigaretten bij 'om Italianen goed te stemmen'. Ook een exemplaar van het boekje *Wat zal een vroom bedevaarder te Rome en in Italië bezoeken?* behoorde tot de bagage.

Het gevolgde traject leest nu nog als een droom: Luzern, Bologna, Florence, Assisi, Rome, Venetië, Isola Bella. Niet weinig kerken en graven van heiligen werden bezocht, maar men genoot ook volop van de natuur, het licht en de zon. En van de kunst natuurlijk. Over een museum met de grote Venetiaanse Meesters werd opgemerkt: 'Het is er een ware orgie van kleur en goudblond licht.' Men probeerde zich het effect voor te stellen op de reizigers die 5 jaar na het einde van de wereldoorlog, en na evenveel jaren van hard werken aan de wederopbouw van de universiteit, even door het paradijs mogen wandelen. Na de terugkeer in Leuven - met de speciale Jubileumaflaat in Rome gezuiverd van hun zonden - schreven elf personeelsleden van de Universiteitsbibliotheek hem een briefje om hun waardering uit te drukken voor 'al dat onbeschrijfelijk schone en edele'

waarvan zij hadden mogen genieten. De schrijnwerkers waren blijkbaar niet minder ontroerd. Hun geschenk heeft de weg naar Leuven teruggevonden, en kan bewonderd worden in de Spoelberchkamer van de Universiteitsbibliotheek.

Jan van Impe

A room of its own: een tentoonstellingszaal in de UB

2001 markeert het derde lustrum van de opening van de tentoonstellingszaal in de Centrale Bibliotheek. Dit wordt niet met enige luister herdacht. Tentoonstelling na tentoonstelling zet keer op keer luister bij voor een ruimte die ondertussen, binnen en buiten de universiteit, binnen en buiten Leuven, een plaats in het culturele leven heeft gekregen. Niet dat de ruimte zelf zo bijzonder is, maar haar ligging onder de toren en het renaissancistische binnentuutje geven haar *ce je ne sais quoi*. Ze leent zich niet opperbest voor te grote groepen, maar biedt, samen met de zomerse binnentuin, zowel plaats voor ingetogen rust als voor spetterende gezelligheid wanneer een nieuwe tentoonstelling alweer tot een nieuwe opening nodigt.

Ze had een rokerig cafetaria kunnen zijn vol verschaalde geuren en kwijnende planten, die zaal, een oord van verveling, met het lawaai van kaartspel om die te doden. De plannen waren klaar, de werken zouden beginnen. Nochtans was er niets evidentier dan dat ze tentoonstellingszaal zou zijn. De gevulde agenda bewijst het, er was nood aan dergelijke ruimte binnen de bibliotheek en binnen de universiteit. In 1984 moest de bibliotheek voor de tentoonstelling over plantenboeken nog een toevlucht zoeken in de Universiteitshal. Daarenboven was de zaal in het oorspronkelijk concept van het gebouw als museum voor de Spoelberch-collectie getekend. Ze vervulde die functie tot eind de jaren zestig.

Bij de beruchte Splitsing kwam de Franstalige catalogiseringsdienst daar terecht en die bleef er tot de definitieve verhuizing in 1979. De zaal, met de hoge donkere cataloguskasten, de verschoten tochtgordijnen, lag er treurig bij en werd weldra een opslagruimte voor alles

waarmee een grote huishouding geen blijf weet. Eén keer werd er een verkoop van 'onnutte dubbelen' georganiseerd. Toen midden de jaren tachtig de gelijkvloerse verdieping werd heringericht en de galerij met glas werd afgesloten, werd het voormalige Spoelberch-museum net geen horecalokaal maar een tentoonstellingszaal. De cataloguskasten werden tot boekenrekken voor het Tabularium verbouwd.

Op 17 oktober 1986, 350 jaar na de oprichting van een Centrale Bibliotheek, werd de zaal ingewijd met een tentoonstelling waarin aspecten van de collecties werden getoond, onder de titel *Uitgelezen. Een keuze uit het kostbare bezit van de Centrale Bibliotheek*. Op 24 november opende er de eerste tentoonstelling met een catalogus, *Erasmiana Lovaniensia*, op bestelling van de academische overheid naar aanleiding van een beslissende bijeenkomst voor het Erasmus-programma. Leek het er het eerste jaar op dat het problematisch kon zijn ook iets te vinden om tentoon te stellen – *Een kijk op bouwen* (1987) is daar de vrucht van –, tien jaar later was ze al vóór het jaarbegin volledig volgeboekt. Naast eigen initiatief met eigen bezit, soms alleen met eigen mensen, soms in samenwerking

Togati. Geen professoren maar commandeurs van de confrerie van de Ridders van de Belgische Kaas bij de opening van de Schelpenboekententoonstelling.

met andere afdelingen binnen de universiteit, hebben heel wat buitenstaanders hun oog laten vallen op die statige zaal in hartje Leuven. Soms zijn het volledig gast-tentoonstellingen, soms is er op een of andere wijze medewerking van de bibliotheek of het Universiteitsarchief. Zelden evenwel is er helemaal geen handje toe te steken.

De tentoonstellingen over Erasmus (1986), Vives (1993) en Lipsius (1997) bijvoorbeeld, gebeurden in samenwerking met het *Seminarium Philologiae Humanisticae*. De tentoonstellingen over de Arenbergs en over *Nijver België*, negentiende-eeuwse afbeeldingen van industriële gebouwen, in combinatie met het romantische landschap, werden opgezet in samenwerking met de afdeling Kunstwetenschap en met (toen nog) het Gemeentekrediet, dat in de marge van beide luxe-uitgaven bezorgde.

De schelpenboekententoonstelling (1989) werd opgezet ter gelegenheid van het internationale symposium *Invertebrate dioxygen carriers* – over de chemische samenstelling van het bloed van weekdieren – op vraag van de afdeling biochemie die zich met ongewervelden bezighoudt. Daarbij voegde zich een gelukkige samenwerking met de Afdeling Recente Invertebraten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen te Brussel, die bereidwillig een selectie van zijn fraaiste schelpen uitleende. De receptie op de binnenplaats tijdens de warme zomeravond, opgeluisterd met zeevruchten en oude klare aangeboden door het Ministerie van Landbouw, deed de congresgangers van over heel de wereld eens te meer geloven dat Bourgondië hier nog verder leeft.

Maar de tentoonstellingen kenden ook succes zonder de recepties. *De prijs is het bewijs* (1991) werd ook in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag getoond en de catalogus is een antiquarische zeldzaamheid geworden. Erg gezocht is ook de catalogus van *De wereld ten toon* (1992), waarvan ook een tweede oplage niet voldoende bleek om aan de vraag te voldoen. Beide catalogi doen nochtans prangend vragen rijzen rond tentoonstellingen die onder een enorme tijdsdruk met te weinig personeel moesten worden samengesteld. Het zijn boeiende onderwerpen die een verrassend aspect van de bibliotheekcollecties belichten, maar waarover weinig of geen systematische literatuur voorhanden is en die een ruime interesse weten te wekken in binnen- en buitenland. Het schrijnend gebrek aan de minimale tijd maakte het onmogelijk het materiaal voldoende uit te werken en noopte tot het nemen van risico's die onvermijdelijk schoonheidsfouten met zich meebrengen.

Vanzelfsprekend zijn er binnen de Universiteitsbibliotheek verschillende motieven die tot tentoonstellingen aanleiding kunnen geven: een historische herdenking, een congres, de presentatie van een project of een publicatie, dankbaarheid tegenover de schenkers. Wat de aanleiding ook is, de diepere reden moet worden gedragen door de wetenschappelijke en didactische zorg om de collecties voor een ruimer publiek bekend te maken – efficiënter en doelgerichter dan een steekkaarten- of geautomatiseerde catalogus dat kan – en om zodoende gebruik en onderzoek te stimuleren.

Chris Coppens

Boekentaal (3): de 'Tsjechische' hatsjek

De diakritische tekens in de Slavische talen die ons alfabet gebruiken, kunnen voor uitspraakproblemen zorgen. Zo was jaren geleden in het nieuws soms sprake van een 'Waleza'. In catalogi met wetenschappelijke transcriptie uit het cyrillisch is een auteur of term zonder verwijzing voor een oningewijde, moeilijk te vinden. Tsjechov staat dan onder Cehov of Cechov, Trotski werd Trockij en Chroesjtsjov bijna onherkenbaar Hruscov. Een Bulgaarse doffe e - fonetisch als een omgekeerde e weergegeven - levert in catalogi en indices de varianten Bal-, Bul, Boel-, Boul en zelfs B'l.

Sommige diakritische tekens hebben een naam, zoals de hatsjek. Het is het v-tje boven een letter. Een č staat dan voor wat wij normaal 'tsj' schrijven, de Fransen 'tch', de Duitsers 'tsch' en de Engelsen 'ch', met als bekende voorbeeld de reeds genoemde Tsjechov. J. A. Brongers noemt het teken in zijn *Boekwoorden woordenboek* 'hadjek':

(lett tsjechisch: haakje) in het tsjechisch een v-tje op c, e, n, r, s en z; deze letters krijgen hierdoor een bijzondere, op deze slavische taal toegespitste, uitspraak.

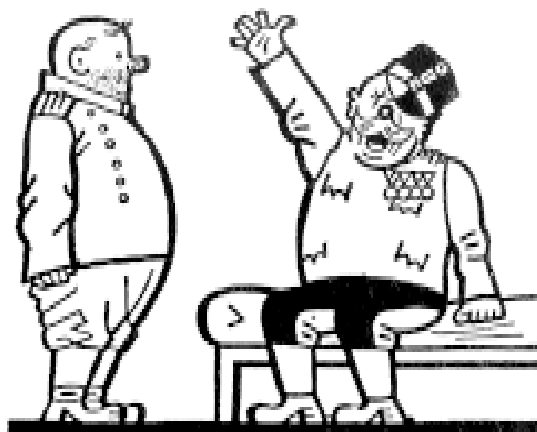
Brongers' schrijfwijze is de Engelse, want de uitspraak is 'hatsjek'. Hoe Tsjechisch het verkleinwoordje ook klinkt, het is van Germaanse oorsprong, ontleend aan het Duits. De Polen maakten er haczyk van. De Tsjechen hebben nog andere tekens, maar die zijn niet opgenomen in het *Boekwoorden woordenboek* van 1996, b.v. een °, kroužek, een cirkeltje boven de letter dat de u verlengt. Erg oud is het haakje niet. De Masoreten in Tiberias plaatsten puntjes in hun Hebreeuwse teksten, vandaar 'Tiberische tekens'. Prediker Jan Hus (ca. 1370-1415), hervormer van de spelling, voerde de puntjes in voor het

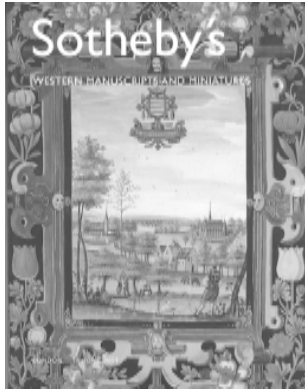
Tsjechisch. Hij introduceerde een soort van fonetische spelling, met één letter per klank en een stip voor klanken die in het Latijn niet bestaan.

Het *Oxford English Dictionary (OED)* signaleert de term 'diacritical' voor dergelijke tekens al in 1699. Vreemd genoeg neemt bijna geen enkel woordenboek 'hatsjek' op, de *OED* niet, ook niet *Van Dale*, het *Woordenboek van de Nederlandsche Taal*, het *Deutsches Wörterbuch*, de *Littré* of de *Grand Robert*. Dudens vijfdelige *Wörterbuch der deutschen Sprache* wel: 'Haček: eingedeutscht Hatschek'. Een *Tschechisch-deutsches Wörterbuch* geeft een voorbeeld: 'Haček na c: ein Häkchen auf dem c'.

Een s met een hatsjek wordt 'sj', zoals voor Jaroslav Hašek (1883-1923). Zijn soldaat Švejek, in Duitsland Schwejk, maar bij Bertolt Brecht Schweyk en in Frankrijk Chvéik, werd mede onsterfelijk dankzij karikaturist Josef Lada (1887-1957). Het mannetje is even onlosmakelijk verbonden met Lada's tekeningen als bij ons *De Witte* van Ernest Claes met de illustraties van Felix Timmermans.

Roger Tavernier

Exit Croy

Op 19 juni 2001 werd bij Sotheby's in Londen één van de beroemde Croy-albums geveild. Het was Karel II, eerste hertog van Croy en vierde hertog

van Aarschot, die omstreeks 1600 zijn bezittingen in kaart liet brengen met ruim 2.500 miniatures in gouache over 26 folianten in perkament. De kaarten en gezichten op steden en dorpen werden gereproduceerd in de onvolprezen reeks van het Gemeentekrediet (ed. J.-M. Duvosquel, 1985-1996). Van de originele albums zijn er nog een half dozijn in familiebezit, de andere worden bewaard in de nationale bibliotheken in Wenen, Parijs en Praag. Te onzent bezit de Koninklijke Bibliotheek een album en ook de Dexia-bank, het vroegere Gemeentekrediet.

Het album dat nu door een Oostenrijkse tak van de familie werd geveild, is gewijd aan het hertogdom Aarschot, met de Demervallei (de oudste voorstelling van de abdij van Averbode!) en de Dijlevallei. Leuven met o.a. het Groot Begijnhof (eveneens de oudste afbeelding) is prominent aanwezig, evenals Heverlee natuurlijk, met de Celestijnenpriorij en het kasteel, de geliefkoosde residentie van Croy. De voorstudies voor de miniatures berusten in het Leuvense Arenbergarchief.

Het geheel van de tekeningen is zo uitzonderlijk dat het belang ervan het lokale historische kader ruimschoots overschrijdt. Georges Duby en Emmanuel Le Roy Ladurie hebben terzake hun lof niet gespaard. Voor andere streken in Europa is vergelijkbaar beeldmateriaal nauwelijks bewaard.

Maar hier te lande heeft niemand zich echt uitgesloofd om het bewuste album alsnog te repatriëren. De overheid niet, en de banken niet. Sinds het Gemeentekrediet in Franse handen is gekomen en Dexia heet, lijkt de liefde voor de vaderlandse geschiedenis er bekoeld. De Boudewijnstichting toonde zich wel geïnteresseerd, maar deze instelling wordt alom gesolliciteerd en kan ook niet alle gaten in de dijk stoppen. Een uitmuntend kunsthistoricus was overigens van mening dat de *randversiering* in het album niet vernieuwend genoeg was. Ook de gevestigde kunsthistorie is kennelijk helemaal in de ban van de constante vernieuwingsdrang waarvan we dachten dat het de obsessie van het 20ste-eeuwse modernisme was. De Koninklijke Bibliotheek was niet geïnteresseerd 'omdat het publiek toch de uitgaven van het Gemeentekrediet kan komen raadplegen'. Onze musea zijn gewaarschuwd. Op originele oude meesters hoeven ze niet meer te rekenen, zolang we maar over de chromo's van Artis beschikken. Onze noorderburen starten Delta-plannen op om wat ze noemen de *Collectie Nederland* veilig te stellen. Hier redden we ons met reproducties.

Het album werd uiteindelijk afgeklopt op 80 miljoen frank, heel wat meer dan de geschatte waarde. De trofee ging naar de Amerikaan W. Graham Arader III. Deze kunsthandelaar is gespecialiseerd in de verkoop van losse kaarten en tekeningen. Met een cutter kun je een vliegtuig kapen, je kan er ook heel deskundig een foliant mee slopen. Volkomen legaal, conform de markt.

Mark Derez

Lit.: Jean-Marie Duvosquel, *Tous les albums du duc Charles de Croy ont-ils été retrouvés aujourd'hui?*, in *Liber amicorum Herman Liebaers*, Brussel 1984, p. 255-268.

Pagina 1: ... *Turning Points*. Onder die titel vindt in de Universiteitsbibliotheek een tentoonstelling plaats met jonge kunst rond relaties, seksualiteit en vruchtbaarheid ter gelegenheid van de tiende verjaardag van het Centrum voor Relatievorming en Zwangerschapsproblemen (cRZ). De bibliotheek zelf brengt een 18de-eeuws handboek verloskunde onder de aandacht, dat door de hoofdbibliothecaris zelve liefdevol is ingescand.

Het werk is van de hand van Jan Bernard Jacobs (1734-1790) uit Lochristi, die in 1788 door de regering belast werd met het onderwijs in de heel- en verloskunde aan de Leuvense universiteit. De medische faculteit had net een herstructurering achter de rug, met een modernisering van het curriculum. Als aanhanger van keizer Jozef II werd de hoogleraar het volgende jaar alweer de laan uitgestuurd. Jacobs had in 1771 'Op 't bevel van het ministerie' een Franse handleiding vertaald 'Ten Voordeele van de Vroedvrouwen ten platten Lande'. Zelf was hij de auteur van de *Vroedkundige Oeffenschool*. Deze leidraad voor vroedvrouwen, gedrukt te Gent in 1784, werd het jaar daarop in het Frans te Parijs gepubliceerd.

De taal van de Nederlandse editie is verrassend fris. De anatomische benamingen van de voortplantingsorganen doen aan de taalvondsten van Stevin voor de meetkunde denken: teeldelen, lijfmoeder, eiernesten, moedertrompet. Wie Deketelaer heet en denkt van ketellappers af te stammen, mag zich in een alternatieve lezing van zijn geslachtsnaam verheugen. Het gefemel en geneuzel dat velen zo graag met katholiek obscurantisme associëren, lijkt hier volkomen afwezig. De katholieke kruistocht – God of genot – maakt zelf deel uit van een veel ruimer kuisheidsoffensief dat in de 19de eeuw alle gezindten in zijn greep heeft en op zijn hoogtepunt komt in het interbellum, als de preutsheid bij de kleine burgerij post vat. 'Vrouwenziekten' geven er aanleiding tot het gegniffel en gefezel dat ook de jonge Louis Seynaeve in *Het Verdriet van België* zo vermag te intrigeren. De onderste lagen van de samenleving en het platteland blijven er evenwel goeddeels immuun voor. Zij verkeren nog in hun 'natuurlijke staat'.

Die onbevangenheid was aan het einde van het ancien régime kennelijk nog de algemene teneur. In de *Vroedkundige Oeffenschool* dienen medische argumenten nog niet ter adstructie van een moreel betoog. Het handboek is versierd met fraaie koperplaten die heel precies en onverbloemd de bevalling in beeld brengen. Ook het gebruik van de verlostang en een keizersnede worden gedemonstreerd. Op de titelpagina is de hoogleraar even antiek bevlogen:

*Spaert, goede Baergodin! de zwanger Vrouw: bewaerd
De Vrugt, en dat ze rijp al zagtjes word gebaerd.*

Innemend toch, *al zagtjes*... Het doet denken aan de handen van de Leuvense verloskundige Bernard Spitz, voorzitter van het cRZ, door Jacques Sonck zo opzienbarend in beeld gebracht in zijn fotoboek *Het gezicht van de K.U.Leuven*. Kantelpunten ...

Mark Derez

Ex Officina: *Nieuwsbrief* is een publicatie van de *Vrienden van de Universiteitsbibliotheek* van de K.U.Leuven, en verschijnt driemaal per jaar: in december, april en september. Leden ontvangen deze publicatie gratis.

Lidmaatschap: 1.000 fr. (24.8 Euro) per kalenderjaar, te storten op rekeningnummer 432-0001051-30 van de *Vrienden van de Universiteitsbibliotheek*, Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven, met vermelding van *Lidmaatschap 2001*. Voor giften vanaf 1.000 fr. (24.8 Euro) - exclusief het lidmaatschapsgeld - wordt een attest van fiscale vrijstelling verleend, alleen wanneer het geld wordt gestort op de afzonderlijke mecenaatsrekening 432-0000011-57 van de K.U.Leuven, Krakenstraat 3, 3000 Leuven, met vermelding van: 5GD-PATEI1-P3610 - *Universiteitsbibliotheek - vrienden - fiscaal attest gewenst*.

Abonnement: geïnteresseerden kunnen zich ook abonneren, zonder lid te worden. Een abonnement voor het jaar 2001 kost 1.000 fr. (24.8 Euro), te storten op rekeningnummer 432-0001051-30 van de *Vrienden van de Universiteitsbibliotheek*, met vermelding van *Abonnement 2001 Ex Officina: Nieuwsbrief*.

Colofon.

Redactie: Chris Coppens, Mark Derez, Jo Tollebeek, Dirk van Eldere, Jan van Impe (hoofdredacteur).

Werken mee aan dit nummer: Chris Coppens, Mark Derez, Roger Tavernier, Jan van Impe.

Foto's: Jacques Sonck (p. 8), Paul Stuyven (p. 2-3).

Redactieadres: Jan van Impe, Centrale Bibliotheek, K.U.Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven, 016/32.46.36, fax 016/32.46.16; e-mail: jan.vanimpe@bib.kuleuven.ac.be. URL: <http://www.bib.kuleuven.ac.be/bib/vrienden.html>.

Opmaak: Greet Foblets Grafiek BVBA 016/89.01.68. **Druk:** Acco. **Oplage:** 750. ISSN: 0772-6848.

Verantwoordelijke uitgever: Armand Vandeplass, Grétrystraat 36, 2018 Antwerpen.

